

Ärende 8

SKOLFÖRVALTNINGEN
Benny Wetterberg

Högstadieskolornas organisation

BAKGRUND

Skolförvaltningen fick i samband med beslut om strategisk plan (SKN2011:30) den 3 mars 2011 uppdraget att presentera en modell som anger minsta antalet elever för en 7-9-skola.

Någon exakt brytpunkt för att bedöma hur liten en högstadieskola kan vara, kan inte anges, eftersom det är en politisk bedömningsfråga vad en enskild skola får kosta. För skolans del är incitamentet att få ut mesta möjliga kvalitet för skolverksamhet med de medel som står till förfogande. I den politiska bedömningen kan även andra faktorer vara viktiga, exempelvis skolans betydelse för bygden. Hur lång restiden till och från skolan får vara, är också något som måste bedömas.

Förvaltningen har för uppdraget valt att presentera en modell som strikt visar hur gruppstorlekar påverkar möjligheterna att få ekonomisk och organisatorisk effektivitet och därmed – utifrån givna ekonomiska ramar - bästa möjliga kvalitet, likvärdighet, med mera – alltså ur perspektivet nationell måluppfyllelse.

LOKALA FÖRUTSÄTTNINGAR

Sala har för närvarande tre högstadieskolor med ett relativt stabilt elevtal som överskådlig tid varierar runt 700 + - cirka 50. Det baseras på nuvarande befolkningsunderlag, där födda 2011 börjar högstadiet 2024. Det finns prognoser från SCB som sträcker sig längre, men baseras på antaganden av födelsetal i framtiden. Inte heller dessa prognoser pekar på någon betydande avvikelse från ovanstående.

Av dessa cirka 700 fördelas cirka 300 på upptagningsområdet för Ekebyskolan, 300 för Vallaskolan och 100 för Västerfärnebo skola. Vallaskolan och Ekebyskolan ligger strax intill varandra och samverkar till viss del kring personal- och lokalresurser. Det finns en strävan att utöka det samarbetet ännu mer.

För Västerfärnebos del är förutsättningarna för sådan samverkan mer begränsad, eftersom skolan ligger cirka två mil från tätorten. Däremot finns en låg- och mellanstadieverksamhet som man kan samverka med, åtminstone kring vissa lokal- och personalresurser, inklusive en del lärarkompetenser.

Skolförvaltningen

EKONOMI**Grupptäthet**

Den mest betydelsefulla faktorn för en skolas ekonomiska effektivitet är möjligheten till rationell gruppindelning. Högstadieskolorna i Sala tätort strävar efter en gruppindelning som ligger nära, men inte över 20 elever per grupp (i dagligt tal; klass). På så sätt kan hela gruppen hållas samman i specialsalar, exempelvis fysik, biologi, hemkunskap, slöjd, etcetera. Överstiger gruppen 20 måste den i många fall delas vid sådana lektioner. 20-grupperingar bedöms också av skolledning och fackliga organisationer vara eftersträvensvärt för att arbetsmiljön för lärare och elever skall vara god.

Det finns samtidigt fördelar med större grupperingar. 27 elever är det nyckeltal som används som grund i resursfördelningsmodellen – som därutöver ger utrymme för gruppdelningar och resurser till elever i behov av särskilt stöd.

För att kunna hålla 20-grupperingar måste medel för sådant stöd tas i anspråk. Ett mindre utrymme för sådana insatser kvarstår visserligen även vid 20-grupperingar, men blir förstås mer begränsat än om gruppen är 27-28 som förvaltningen generellt sett vill se som ett i praktiken maxantal elever i en grupp på högstadiet.

Men det finns alltså skäl att betona att såväl skolledningar som fackliga organisationer i samerkan gör bedömningen att 20-grupperingar är att föredra – då även detta gynnar elever i behov av särskilt stöd.

Med få elever kan det bli svårt att nå delningar som kommer nära 20 elever i grupperna. Exempel; 30 elever i en årskurs i en skola blir för mycket för en grupp. 15 elever i två grupper blir istället en kostsam organisation. Med många elever finns i de flesta fall större möjlighet att komma inom spannet för optimal gruppstorlek, det vill säga 18-20 elever.

Lärartäthet, med mera

Lärar- och övrig personaltäthet varierar mellan skolorna. Det beror på hur rektor valt att organisera verksamheten, men i grunden finns också olika variabler i resurstilldelningen. Skolor har olika social viktning – som bedöms utifrån statistik över föräldrarnas utbildningsbakgrund och andelen elever med utländsk bakgrund. Det är i princip de variabler som Skolverket använder för att väga sociala förutsättningar när jämförelser görs mellan kommuner och skolor när det gäller betygsresultat (SALSA).

Skolorna genererar på detta sätt resurstilldelning 2012 enligt följande tabell:

Skolförvaltningen

SKOLA	Grundresurs (44370 kr/elev)*	Social viktning	Kvalitet-säkrings- stöd**	Kostnad per elev ***
Ekebyskolan	11,7 mkr	2,0 mkr		44,4 tkr
Vallaskolan 7-9	13,5 mkr	0,7 mkr		44,3 tkr
Västerfärnebo 7-9	3,8 mkr	0,15 mkr	1,2 mkr	65,9 tkr

* Avser budget 2012

** Skolor med få elever får extra stöd för att kunna upprätthålla sin organisation. Detta stöd kallas numer kvalitetssäkringsstöd. Nämnden beslutade att ändra namnet från gleshetsstöd, eftersom det ordet hos allmänheten av misstag kunde utläsas som "glesbygdsstöd".

*** Kostnad per elev exklusive lokaler, social viktning och kommungemensamma grupper, men inklusive kvalitetssäkringsstöd och prognostiserat underskott 2012 (0,7 mkr).
(Beräkningen bygger på budgeterad genomsnitt av antal elever 2012 – som är 263,5 för Ekebyskolan, 305 för Vallaskolan och 86,5 för Västerfärnebo skola. Det förutsätter att skolorna får alla nytillkomna elever inom sitt upptagningsområde i höst. Budgeten omfördelas inför hösten, om det blir en betydande skillnad i antalet elever.)

Ett kvalitetssäkringsstöd motsvarar lönekostnaden för en lärartjänst, det vill säga 476000 kronor. Västerfärnebo har totalt tre sådana stöd, det vill säga 1,428000kr varav 238000 kr hör till f-6-verksamheten.

Stödet kostar 13.757 kr per elev i Västerfärnebo 7-9.

Max ersättning per elev i den viktning som skall utjämna skillnader i elevers förutsättningar till följd av social bakgrund är 2012: 4.780 kr.

Västerfärnebo har trots kvalitetssäkringsstöd på senare år inte kunnat hålla budgetramarna – bland annat på grund av att elevantalet blivit lägre än vad som beräknats, utifrån befolkningsunderlaget i upptagningsområdet. Underskottet blev 2011 ungefär lika stort som kvalitetssäkringsstödet, det vill säga drygt 1 mkr. I budgeten för 2012 har skolan inte lyckats få ihop en organisation inom ekonomisk ram, utan startar året med ett prognostiserat underskott på 0,7 mkr. För att klara detta behöver dock en rad osäkra villor infrias, när det gäller elevernas språkval och möjligheten att samverka med andra skolor beträffande vissa lärarkategorier. 0,7 miljoner kronor i underskott bygger alltså på en mycket optimistisk bedömning. I annat fall gäller den tidigare prognosen som visar ett underskott i nivå med 2011, det vill säga cirka 1,1 mkr.

Det faktiska stödet per elev för att upprätthålla skolverksamhet uppgår därför inte till 13,7 tkr uppemot det dubbla, och kommer troligen att behöva öka ytterligare, allteftersom elevminskningen fortsätter. Skulle elevminskningen dessutom bli större än budgeterat, accelererar behovet av mer pengar per elev ytterligare. I följande kapitel "Långsiktigt elevunderlag" visas indikatorer på att en sådan utveckling är sannolik.

Västerfärnebo har en lärartäthet i 7-9 på 10,8 lärare per 100 elever, medan Ekebyskolan som enligt SCB:s viktning har elever vars sociala bakgrund indikerar ett betydligt större behov av särskilt stöd, har en lärartäthet på 10,1.

I praktiken innebär det att Sala kommun idag prioriterar riktade resurser för att upprätthålla mindre skolenheter högre än för riktat stöd till skolor med en stor

Skolförvaltningen

andel elever i behov av särskilt stöd. Det är ett tillspetsat, men ändå inte osant sätt att se på resursfördelningen.

Personal och elever

15 oktober 2011	Vallaskolan 7-9	Ekebyskolan	Västerfärnebo skola 7-9	Samtliga
Lärare	25,0	25,7	9,3	59,9
Speciallärare eller motsv	1,0	1,2	0,6	2,8
Elevassistent	1,3	0,8	0,8	2,9
Övr pedagog	1,4	1,2	0,7	3,3
Elever	298	266	91	655
Lärare /100 elever	8,7	10,1	10,8	9,6
Pedagog /100 elever	9,6	10,9	12,4	10,5

Lokalutnyttjande

På Vallaskolan och Ekebyskolan bedöms att den optimala organisationen nås vid cirka 320 elever per skolenhet. Det blir drygt 100 elever per årskurs som då kan fördelas på 4-6 grupper.

För närvarande (oktober 2011) ser elevtalen och antalet grupper (klasserna) ut så här:

	Vallaskolan	Ekebyskolan	Västerfärnebo skola	Samtliga
Årskurs 7	115 (6 grupper)	87 (4)	22 (1)	224 (11)
Årskurs 8	94 (5)	85 (5)	30 (2)	209 (12)
Årskurs 9	89 (4)	94 (6)	39 (2)	222 (12)
Samtliga	298 (15)	266 (15)	91 (5)	655 (35)

Lokalerna på Vallaskolan och Ekebyskolan har dock kapacitet att utan några betydande förändringar ta emot åtminstone 400 elever vardera. Ytterligare elever ger alltså större möjligheter att nå optimala gruppindelningar, det vill säga så nära 20 som möjligt, men inte över. Skulle skolorna dessutom ha ett gemensamt intag, vilket förutsätter att de organiseras som en enhet, så blir dessa förutsättningar ännu bättre.

Den rörliga elevpengen för en högstadiellev ligger på drygt 44 tkr. Varje ytterligare elev som kan fylla upp en "max-20-grupp" frigör alltså resurser som kan användas till förstärkta stödsatser för enskilda och/eller rena besparingar för kommunen.

Skolförvaltningen

Man kan även beskriva det som ett omvänt förhållande: Kostnaden för enheter med ett elevunderlag som måste organiseras med små grupper blir stora och tär på möjligheterna att ge förstärkta stödinsatser för elever i behov av särskilt stöd.

I grova drag kan man säga att om ytterligare 10 elever kan omfördelas inom befintliga grupper så frigör det resurser till exempelvis en specialpedagogtjänst. Om det skulle rymmas en elev till i varje elevgrupp idag (vilket inte är orimligt), så blir det totalt 3,5 sådana stödtjänster.

Stödfunktioner

Högstadieskolorna har idag totalt 2,8 specialpedagogtjänster (omräknat till helårstjänster), 2,8 elevassistenter, 3,3 övriga i arbete med eleverna, exempelvis kuratorer, och 4,3 övriga tjänster, främst administratörer, såsom assistenter och studie- och yrkesvägledare (SYV).

Därutöver finns bibliotekstjänster och anställda i skolhälsovården.

Skolförvaltningen ser möjligheter att genom samordning få större nytta av dessa funktioner och i vissa fall rationaliseringsvinster som kan användas till förstärkningar i undervisningen eller till kommunala besparingar.

Samordnad dokumentation

Varje skolenhet ansvarar för att det finns upprättad dokumentation, exempelvis för förebyggande säkerhetsarbete, likabehandlingsplaner och kvalitetsredovisningar.

Arbetets tyngd står inte i relation till enhetens storlek. För en liten enhet blir därför den administrativa belastningen av sådant arbete relativt större än på en stor enhet.

Här finns alltså vissa rationaliseringsmöjligheter.

Den dokumentation som görs för att följa och bedöma de enskilda elevernas kunskapsutveckling kommer även i fortsättningen kräva lika mycket arbete som idag, sett per elev. Lärare kan dock i större utsträckning samverka kring den pedagogiska planeringen om det finns fler som undervisar i samma ämne.

Tillgång till material och utrustning

Infrastrukturer för IT och teknisk undervisningsutrustning, med mera, kan på större enheter nyttjas effektivare. Det gäller även institutionslokaler som är förhållandevis dyra. Ämnesinstitutionerna inom NO, särskilt kemi, kräver rigorös skötsel och underhåll av lärare som har mycket god kännedom om hur kemikalier ska förvaras och hanteras. Riskanalyser för varje enskild laboration skall upprättas. Det är en ur säkerhetssynpunkt mycket viktig uppgift, som dessutom är tidskrävande. Det talar för att lärare som ansvarar för sådana institutioner helst bör ha begränsade undervisningsuppgifter i andra ämnen.

Skolförvaltningen

LÅNGSIKTIGT ELEVUNDERLAG

Nedanstående framskrivning bygger på nuvarande elevunderlag och tillkommande elevunderlag från upptagningsområdet.

För Vallaskolans del är det Vallaskolan (f-6) Lärkbacksskolan, Ängshagenskolan och Ransta skola.

För Ekebyskolans del är det Åkraskolan, Varmsätra, Kila och Möklinta kyrkskola.

För Västerfärnebo 7-9:s del är det Kilbo, Heden och Västerfärnebo skola.

Möjlighet finns dock, så länge inga allvarliga organisatoriska problem på mottagande skola uppstår, att välja fritt mellan enheterna. Det är ganska vanligt att elever och vårdnadshavare med skiftande bevekelsegrunder väljer annan skola än den tilldelade. Det brukar alltid tillmötesgå. Det finns ett särskilt nämndsbeslut om detta. Bland annat erbjuds busskort eller befintlig plats i skolskjuts för de som väljer annan högstadieskola än den tilldelade. Beslutet togs i samband med att Västerfärnebo skola fick uppdrag att profilera sig, för att vinna nya elevgrupper som på sikt skulle garantera skolans fortlevnad. Beslutet har dock fått motsatt effekt. Det är betydligt fler i Västerfärnebo upptagningsområde som väljer skola i centralorten än det motsatta. Det gäller främst elever i Heden, som har ungefär lika nära till skolorna i centralorten som till Västerfärnebo skola.

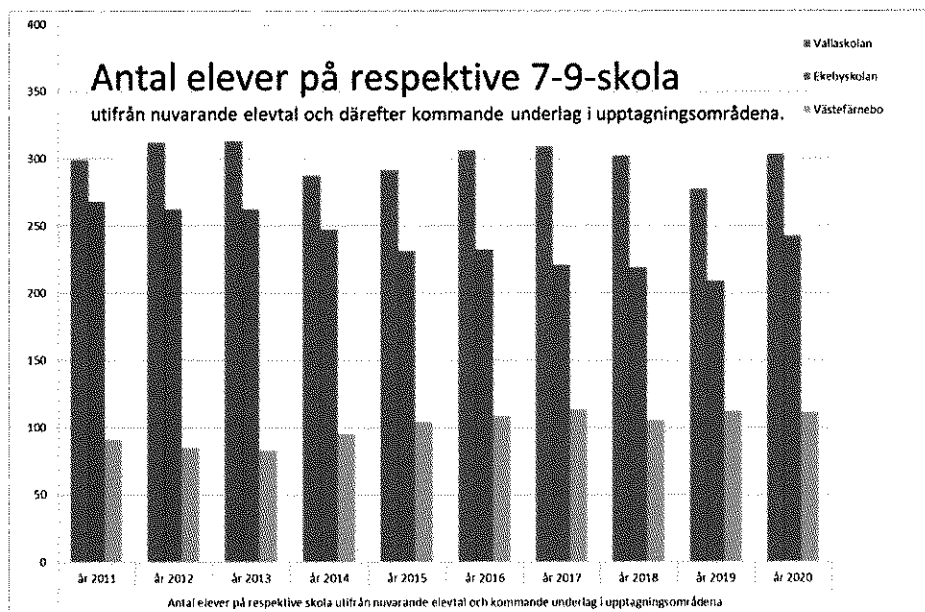
Med innevarande elevunderlag, och med tillförsel av alla elever i respektive upptagningsområde sker elevtalsutvecklingen de närmaste åren ut så här:

	Vallaskolan			Ekebyskolan			Västerfärnebo skola		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Årskurs 7	101	95	90	87	87	68	34	22	29
Årskurs 8	114	101	95	87	87	87	28	34	22
Årskurs 9	95	114	101	85	87	87	34	28	34
Totalt	310	310	286	259	261	242	85	84	96

Uppgifterna bygger på situationen 15 oktober 2011, ett datum som både nationellt och i kommunen brukar användas för jämförelsetal mellan åren.

Skolförvaltningen

På längre sikt ser det ut så här:

Skalan är avsiktligt satt till 400 för att visualisera det kvarvarande utrymmet för att nå maxantalet elever på Vallaskolan och Ekebyskolan. Västerfärnebos elever skulle i stort sett rymmas i en av skolorna.

Uppgifterna i ovanstående tabell förutsätter alltså att samtliga elever i upptagningsområdena väljer "sin egen" skola. I praktiken är det inte så. Av Västerfärnebos elever går 26 i andra skolor, i första hand i Sala tätort.

Se följande kapitel.

VAL AV SKOLA

I de prognoser som förvaltningen presenterat för nämnden under senare år, har elevantalet i Västerfärnebo konsekvent överskattats. Nämnden har alltid förespeglats att samtliga elever i Västerfärnebo upptagningsområdet går i den egna skolan. Det har också funnits förhoppningar att få elevströmmar att vända, bland annat genom skolans marknadsföring och profilering och at exempelvis Ranstaeleverna skall välja Västerfärnebo. Verkligheten har varit en annan. Det har i själva verket varit ett betydande nettoutflöde av elever till andra skolor.

Västerfärneboelevernas skolval 2011.

5 januari ser statistiken ut så här:

Antal elever i högstadieåldern, (födda 96-98) i Västerfärnebo upptagningsområde är 97. Antalet elever är i dagsläget (23 jan 2012) 90. (91 i 15 oktober 2011).

Av dessa 90 är en född 95 och tillhör åldersmässigt gymnasieskolan och en är född 99 och tillhör åldersmässigt årskurs 6.

Antalet högstadieelever i "rätt ålder" i Västerfärnebo är alltså 88.

Nettoförlusten av elever som åldersmässigt tillhör högstadiet är alltså 9.

Skolförvaltningen

Men bilden är mer komplicerad.

- Av dessa 88 elever kommer 71 från skolans upptagningsområde, alltså skolorna i Västerfärnebo, Heden och Kilbo.
- Av resterande 17 elever kommer
 - 13 från Ransta, varav 8 i åk 9, 5 i åk 8 och 0 i åk 7.
 - 4 från Sala tätort.

Ranstaeleverna i årskurs 9 (födda 96) var i första hand hänvisade till Västerfärnebo. Men upptagningsområdet återställdes till Vallaskolan 2010. Det fanns ett tydligt önskemål om detta bland berörda elever och vårdnadshavare i Ransta. Det fanns också tydliga tendenser att Ranstaeleverna som alternativ valde skolor i Västerås, vilket skulle ha skapat betydande merkostnader för Sala kommun i form av interkommunala ersättningar.

Möjligheten att välja Västerfärnebo har dock kvarstått, men skolskjuts har inte kunnat garanteras. Det fanns ingen årskurs 6 i Ransta som 2011 valde Västerfärnebo.

- 26 elever från Västerfärnebo upptagningsområde går i en annan skola.
 - 11 går på Vallaskolan
 - 9 går på Ekebyskolan
 - 4 går i särskolan
 - 2 går i annan kommun

Räknar vi bort Ransta-eleverna är alltså nettoskillnaden av elever i Västerfärnebo 4-26=-22. Det är med andra ord 22 fler som väljer bort, än som väljer till Västerfärnebo.

Den profilering och andra marknadsföringsinsatser som Västerfärnebo skola gör, har alltså hittills inte givit något nettotillskott av elever. Fortsätter 2011 års trend att hålla i sig kommer Västerfärnebo 7-9 inte, såsom prognoserna visar – pendla kring 100 elever, utan snarare runt 70-90 elever, inklusive eventuellt inflöde från andra skolor om det blir som 2011, det vill säga 5 elever.

De flesta Västerfärnebo-elever som väljer skola i ett annat upptagningsområde väljer en annan skola i Sala. Men det finns även elever som väljer skolor i andra kommuner och med andra huvudmän än kommunerna. Det skapar en interkommunal kostnad, som i ringa mån kan kompenseras av minskade kostnader för skolverksamheten totalt för Sala kommun.

I vilken mån sådana strömningar skulle förstärkas eller försvagas med en centralisering av högstadieskolverksamheten till centralorten är svårt att bedöma. För somliga elever i Västerfärnebo upptagningsområde kan det bli tänkbart att åka till närliggande kommuner, såsom Avesta. Å andra sidan möjliggör en centralisering en förstärkt kvalitet i Sala, vilket i sin tur kan begränsa eller vända dessa strömmar.

En fördel med flera mindre enheter är att det skapar möjligheter att erbjuda elever som exempelvis behöver komma på avstånd från en del sociala sammanhang en placering utanför sitt upptagningsområde. Det finns exempel på elever som bor i

Skolförvaltningen

Sala tätort men går i Västerfärnebo av detta skäl. Det finns även exempel på det motsatta.

Sammanfattning

Med hänsyn tagen till de faktiska förhållandena idag, bör prognoserna för elevunderlaget i Västerfärnebo 7-9 skrivas ner med drygt 20 elever, såvida inte insatser görs för att vända elevströmmarna.

Men kan inte heller bortse från risken av en motsatt effekt, exempelvis till följd av att en grupp elever i exempelvis Heden väljer Sala. Det är ungefär lika långt till Sala som till Västerfärnebo för många elever i Hedens upptagningsområde. Det kan leda till att fler följer med kamrater i denna ström.

Det visar erfarenheter från gymnasieskolan, men också från Ransta där vi under något år började få tilltagande elevströmmar till Västerås – innan skifte av upptagningsområde gjordes.

Nedanstående tabell visar hur stort elevtalet blir, om nuvarande nettoeffekt (läsåret 2011-2012) av val av skola består. Skulle strömmen till skolorna i Sala tätort från exempelvis Sätträbrunn tillta, blir elevtalet mindre.

	år 2011	år 2012	år 2013	år 2014	år 2015	år 2016	år 2017	år 2018	år 2019	år 2020
Västerfärnebo elevunderlag	91	85	83	95	104	108	113	105	112	111
Inkl beräknat nettoutflöde		-7	-14	-22	-22	-22	-22	-22	-22	-22
		77	69	73	82	86	91	83	90	89

Skolförvaltningen

ORGANISATION

Nedanstående tabell visar fördelningen av undervisning enligt timplanen vid olika antal grupper. Undervisningstiden är beräknad på 1080 minuter i veckan, vilket är normal fördelning för en heltidstjänst.

Timplan år 7-9		Antal grupper om ca 20 elever								
		1			2			3		
Paralleller		3	4	5	6	7	8	9	10	11
Sv	440	3 0,41	4 0,54	5 0,68	6 0,81	7 0,95	8 1,09	9 1,22		
En	360	3 0,33	4 0,44	5 0,56	6 0,67	7 0,78	8 0,89	9 1,00		
MSPR	540	4 0,67	4 0,67	5 0,83	6 1,00	7 1,17	8 1,33	9 1,50		
Ma	480	3 0,44	4 0,59	5 0,74	6 0,89	7 1,04	8 1,19	9 1,33		
Fy	150	3 0,14	4 0,19	5 0,23	6 0,28	7 0,32	8 0,37	9 0,42		
Ke	150	3 0,14	4 0,19	5 0,23	6 0,28	7 0,32	8 0,37	9 0,42		
Bi	150	3 0,14	4 0,19	5 0,23	6 0,28	7 0,32	8 0,37	9 0,42		
Tk	150	3 0,14	4 0,19	5 0,23	6 0,28	7 0,32	8 0,37	9 0,42		
SO	620	3 0,57	4 0,77	5 0,96	6 1,15	7 1,34	8 1,53	9 1,72		
Slöjd	240	4 0,30	5 0,37	6 0,44	8 0,59	9 0,67	10 0,74	12 0,89		
Bd	180	3 0,17	4 0,22	5 0,28	6 0,33	7 0,39	8 0,44	9 0,50		
Hkk	160	4 0,20	5 0,25	6 0,30	8 0,40	9 0,44	10 0,49	12 0,59		
Mu	120	3 0,11	4 0,15	5 0,19	6 0,22	7 0,26	8 0,30	9 0,33		
Idh	300	3 0,28	4 0,37	5 0,46	6 0,56	7 0,65	8 0,74	9 0,83		
EV	270	3 0,25	4 0,33	5 0,42	6 0,50	7 0,58	8 0,67	9 0,75		
Summa		4310								
Antal tjänster summa		4,28	5,44	6,77	8,23	9,56	10,89	12,34		

På en högstadieskola med en grupp per årskurs ("en parallell") blir det tre grupper. För att ge en realistisk bild – och inte riskera att överdriva de organisatoriska svårigheterna - räknar vi med något fler gruppindelningar i slöjd, hemkunskap och moderna språk.

Prest-ämnen

I slöjd och hemkunskap (HKK) kan antalet elever grupperna behöva bli något mindre. Genom åldersintegrering kan man åtminstone teoretiskt gå upp till 4 grupper i vissa ämnen, med cirka 16 elever per grupp. I ovanstående exempel har vi räknat så, för att ge en realistisk bild, som inte överdrivet framhåller svårigheterna.

Moderna språk

Moderna språk (MSPR) skall fördelas mellan normalt sett tre språk (tyska, franska, spanska och eventuellt följden av att välja bort moderna språk; sv/eng).

Minst två av dessa moderna språk skall erbjudas, och undervisning skall ges om minst 5 elever önskar ett särskilt språk. I en "enparallellig" organisation får vi räkna med minst 4 grupper totalt sett – med åldersintegrering. Behovet är då 0,67 procent tjänst som troligen måste fördelas mellan tre lärare med behörighet inom respektive språk. Språkvalet är det till synes mest iögonfallande hindret för en så liten organisation.

SO och NO

I praktiken blir det svårigheter redan i de timplanemässigt stora ämnena som svenska, engelska och matematik, men i synnerhet i SO-och NO-blocket om antalet elever är litet.

Lärare är ofta utbildade att undervisa i två-tre ämnen. En vanlig kombination är svenska och något eller några SO-ämnen. En annan vanlig kombination är matematik och något eller några NO-ämnen.

Skolförvaltningen

Kombinationer som svenska-fysik eller matematik-geografi är sällsynta.

"En parallell" innebär att det finns täckning för en halvtidstjänst i svenska, 0,33 tjänst i engelska och 0,59 tjänst i matematik. I NO- och SO-ämnena blir det 0,14 tjänst i respektive ämne.

Den nya skollagen föreskriver att lärare, för att få sätta betyg måste ha behörighet, det vill säga legitimation, i respektive ämne. Men "en parallell" blir det så gott som omöjligt att finna lärare med sådana ämneskombinationer i sin utbildning, att det går att få ihop en organisation där lärarna kan sätta betyg.

Inte ens vid två paralleller, vilket skulle innebära en skola med 100-120 elever, kommer man över halvtidstjänster i SO- och NO-ämnena. Gränsen går någonstans vid tre paralleller, det vill säga 17-20 elever per grupp x 3 årskurser x 3 paralleller = cirka 150-180 elever.

Vid tre paralleller uppstår också förutsättningar för lärare i de timplanemässigt tunga ämnena svenska och matematik att bilda en ämnesgrupp som ger förutsättning för kollegial utveckling av det egna kunskapsområdet. Då finns lite drygt en heltidstjänst totalt i exempelvis svenska, som kan fördelas på tre lärare och som i övrigt kan ha undervisning i fysik, kemi, biologi, teknik, geografi, samhällskunskap och religion. Men det innebär fortfarande att dessa lärare i de flesta fall blir ensamma om att svara för utvecklingen inom sina ämnesområden inom NO och SO.

Nästa brytpunkt, som innebär att det finns utrymme för flera lärare i de specifika SO- och NO-ämnena sker vid 5-6-paralleller. Då är vi uppe i Vallaskolans och Ekebyskolans storlekar.

Prest-ämnena

För att nå lärarsamverkan i "praktiskt-estetiska ämnena" som musik, bild, slöjd, hemkunskap och idrott är det önskvärt med ännu större upptagning.

Det är i Sala tätort möjligt genom samverkan mellan Vallaskolan och Ekebyskolan.

I Västerfärnebo är sådan horisontell samverkan (för undervisning inom vissa åldersgrupper) mycket svår att genomföra. Däremot kan viss samverkan ske diagonalt (undervisning från årskurs 1-9) inom de praktiskt-estetiska ämnena, dock med förbehållet att behörighet och legitimation för olika årskurser måste beaktas.

Idrottslärare har ofta även något ytterligare ämne i sin utbildning, exempelvis svenska, engelska eller matematik. Men i musik, bild, slöjd och hemkunskap har lärarna ofta inte någon annan ämnesbehörighet och legitimation. För en liten enhet blir det därför näst intill omöjligt att ha legitimerade lärare i dessa ämnena, såvida inte samverkan sker med andra skolor. För dessa lärarkategorier kommer det därför att bli nödvändigt att inom sin tjänst och arbetstid resa mellan flera skolor.

Västerfärnebo har idag 5 grupper och är på väg mot en situation med 3-4 grupper. Det genererar 0,11-0,15 tjänst som musiklärare, 0,17-0,22 tjänst som bildlärare, 0,2-0,25 tjänst som hemkunskapslärare och 0,3-0,37 tjänst som slöjdlärare.

Skolförvaltningen

KVALITET OCH LIKVÄRDIGHET

"Det läraren vet, kan och gör är en av de starkaste påverkansfaktorerna på lärande".

Det slås fast i den forskningsöversikt av John Hattie "Synligt lärande – presentation av en studie om vad som påverkar elevers studieresultat" och som utgivits 2011 av Sveriges kommuner och landsting.

http://brs.skl.se/brsbibl/kata_documents/doc40008_1.pdf

Att ha lärare som har behörighet och legitimation inom sitt undervisningsområde kan därför ses som en viktig kvalitetsfaktor, som också stärks av de nya lagkrav som kommit angående legitimation, betygssättning, etcetera.

Skolförvaltningen vill mot bakgrund av detta även betona möjligheterna för lärare att samverka inom sina respektive ämnesområden. Det kräver att det finns fler än en lärare med legitimation, åtminstone inom de enligt timplanen mer utrymmeskrävande ämnesområdena; svenska, engelska och matematik, men även inom SO- och NO-blocken.

Sådan samverkan ger också bättre förutsättningar för en likvärdig bedömning. Lärare kan på en större enhet "bolla" bedömningsfrågor med kollegor som är legitimerade inom samma ämnesområde. De kan också stötta varandra i arbete och kompetensutveckling, liksom i planeringen av undervisningen.

ELEVSTRÖMMAR TILL GYMNASIET

Antalet Sala-elever på Kungsängsskolan är 483 och på Ösby 215. Av dessa kommer 25 respektive 15 från Västerfärnebo upptagningsområde. (Beräknat på postnummerområde). Underlaget är drygt 100 medborgare. Det är alltså bara knappt 40 procent av eleverna från Västerfärnebo som går i kommunal gymnasieskola i Sala. Motsvarande uppgift för hela kommunen är drygt 50 procent.

Övriga elever från Västerfärnebo har alltså antingen avstått från gymnasieutbildning men troligen i de flesta fall valt gymnasieskola i andra kommuner och/eller hos andra huvudmän. Det genererar interkommunala kostnader som inte fullt ut kan kompenseras genom lägre omkostnader för gymnasieverksamheten i Sala. Det är även av andra skäl eftersträvänsvärt att gymnasieskolorna i Sala för fler elever, så att utbildningsprogram och service kan upprätthållas.

Det är möjligt att närmare bekantskap med Sala tätort kan stimulera Västerfärnebo-eleverna att i högre utsträckning välja gymnasieskola i Sala.

TILLGÄNGLIGHET TILL SAMHÄLLSFUNKTIONER

En skola på landsbygden har många kvaliteter att erbjuda eleverna, i form av närhet till natur, kultur, lantbruk och en stark entreprenöriell anda.

Det skall vägas mot den tillgång som finns av motsvarande kvaliteter i tätorten. Det är inte långt till landsbygd heller från centrala Sala. Dessutom finns närhet till stadsbibliotek, gymnasieskola, idrottslokaler, simhall, ishall, kommunal verksamhet, järnvägsstation, industrier och kulturhistoria exempelvis Sala Silvergruva. I Sala möts också eleverna av en större mångfald av invandrade elever.

Skolförvaltningen

MINSTA ANTALET ELEVER I EN 7-9-SKOLA

Skolförvaltningen har fått uppdraget att ange minsta antalet elever för en 7-9-skola. I en skola med begränsade möjligheter till daglig samverkan med en annan närliggande enhet, bedömer förvaltningen att gränsen går vid två paralleller, det vill säga två grupper per årskurs. Med 17-20 elever per grupp skulle det innebära 150-170 elever. Någon enstaka grupp något enstaka år lägre kan vara möjligt, om skolan ges extra stöd för detta. Minimiantalet i en prognos bör därför, utifrån ovanstående resonemang sättas kring 135 elever. Men ett elevunderlag som långsiktigt understiger 150 ger allt för dåliga förutsättningar att finna lärare med sådana ämneskombinationer att det går att få ihop en organisation av god kvalitet.

Även vid två paralleller uppstår svårigheter. En stabilt tillfredsställande situation uppstår vid ungefär det dubbla elevantalet, alltså 5-6 paralleller, eller cirka 300 elever. Då finns underlag för flera legitimerade lärare som kan samverka även i SO- och NO-ämnena.

För att nå en sådan situation även i de praktiskt-estetiska ämnena krävs samverkan mellan flera skolor i den storleksordningen. För Salas del innebär det samverkan i hela kommunen.

Benny Wetterberg

Kanslichef/Utredare

Silvana Enelo-Jansson

Skolchef/Förvaltningschef